

**DORI MODDALARINI ORGANIZMGA YUBORISHDA
BEMORLARGA HAMSHIRALIK PARVARISHI**

Asaka Abu Ali Ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatlik texnikumi,

Hamshiralik ishi kafedrasi o'qituvchisi

Mahammatova Oltinoy Iskandar qizi

Annotatsiya: Bemorlarga dori moddalari yuborishda hamshiralik parvarishi muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy tibbiyotda bemorlarning davolanish jarayonida dori vositalarining to'g'ri va samarali qo'llanilishi, shuningdek, ularni bemorga yetkazish jarayoni sog'liqni saqlash tizimining ajralmas qismidir. Hamshiralik parvarishi, bemorlarning holatini yaxshilash va ularning davolanish jarayonini tezlashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: bemorlar, davolash, dori, inyeksiya, zamonaviy texnologiyalar, tibbiyot, kasalliklar, shifokor.

Kirish

Dori moddalari yuborish jarayoni ko'plab bosqichlarni o'z ichiga oladi. Avvalo, hamshira bemorning holatini baholash va uning kerakli dori vositalarini aniqlash uchun shifokor bilan yaqindan hamkorlik qilishi zarur. Dori moddasining to'g'ri tanlanishi bemorning kasallik tarixiga, allergik reaksiyalariga va boshqa individual xususiyatlariga asoslanishi kerak. Dori vositalarining samaradorligi va xavfsizligi bemorning organizmiga ta'sirini hisobga olgan holda baholanadi. Dori moddasini yuborishdan oldin, hamshira bemorning holatini diqqat bilan kuzatishi, uning dori moddasiga qanday javob berishini, mumkin bo'lgan yon ta'sirlarni oldini olish maqsadida o'rganishi lozim. Buning uchun hamshira bemor bilan muloqot qilish, uning savollariga javob berish va dori moddasining maqsadi, qo'llanilishi va mumkin bo'lgan yon ta'sirlari haqida tushuntirish berishi kerak. Bu bemorning dori moddasiga bo'lgan ishonchini oshiradi va davolanish jarayonida faol ishtirok etishiga yordam beradi. Dori moddasini yuborish jarayoni ham xavfsizlikni ta'minlash



maqsadida qat'iy qoidalar va protokollarga amal qilgan holda amalga oshirilishi zarur. Dori moddasining to'g'ri dozasi, yuborish usuli (in'ektsiya, tabletkalar, sirop va boshqalar) va vaqtini aniqlashda hamshira o'z bilim va ko'nikmalarini qo'llashi kerak. Dori moddasini yuborish jarayonida gigiena qoidalariga rioya qilish, asbob-uskunalarni to'g'ri ishlatish va bemorning qulayligini ta'minlash ham muhimdir. Bemorlar uchun dori moddalari yuborish jarayoni nafaqat jismoniy, balki psixologik jihatdan ham muhimdir. Bemorlarning ruhiy holati, ularning dori moddasiga bo'lgan munosabati va davolanish jarayoniga ishonchi hamshiralik parvarishi orqali ta'sirlanadi. Shuning uchun hamshira bemorlarni qo'llab-quvvatlash, ularni ruhiy jihatdan tayyorlash va dori moddalari bilan bog'liq xavotirlarini bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi.

Adabiyotlarni o'rganish

Bemorlarga dori moddalari yuborishda hamshiralik parvarishi mavzusi tibbiyot sohasida juda muhim ahamiyatga ega. Dori moddalari bemorlarga to'g'ri va vaqtida yuborilishi, shuningdek, bemorlarning holatini yaxshilashda hamshiralik parvarishining roli muhimdir. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, dori yuborish jarayonida hamshiralik parvarishi nafaqat dori moddasining to'g'ri tanlanishi, balki bemorning umumiy holatini va psixologik jihatlarini ham hisobga olishni talab etadi. Bir qator tadqiqotlar, masalan, McCoy va boshqalar (2016) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, hamshiralarning dori moddasini yuborish jarayonidagi roli va bemorlar bilan muloqot qilish usullari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, hamshiralarning bemorlar bilan ochiq va samimiy muloqoti, dori moddasining qabul qilinishini yaxshilaydi va bemorlarning davolanish jarayoniga bo'lgan ishonchini oshiradi. Bemorlar, hamshira tomonidan berilgan ma'lumotlar va ko'rsatmalarga asoslanib, dori moddasini qabul qilishda faol ishtirok etishga tayyor bo'ladilar. Shuningdek, dori moddasini yuborishda hamshiralarning monitoring jarayoni ham muhim ahamiyatga ega. Anderson va boshqalar (2018) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda, bemorlarning holatini doimiy ravishda kuzatish va dori moddasining ta'sirini baholash jarayonida hamshiralarning roli tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bemorlarning holatini muntazam ravishda kuzatish, yon ta'sirlar



va nojo'ya reaksiyalarni oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon bemorlarning ruhiy holatini ham hisobga olishni talab qiladi, chunki bemorlarning psixologik holati dori moddasini qabul qilishga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Adabiyotlarda bemorlarga dori moddalari yuborishda innovatsion usullar ham ko'rib chiqilgan. Masalan, Zhang va boshqalar (2020) tomonidan taqdim etilgan tadqiqotda, elektron tibbiy yordam tizimlari va mobil ilovalar yordamida dori yuborish jarayonini yanada samarali qilish imkoniyatlari taqdim etilgan. Bu usullar bemorlarni dori moddasini qabul qilish jarayonida qo'llab-quvvatlash, ularga kerakli ma'lumotlarni taqdim etish va davolanish jarayonini yaxshilashda yordam beradi. Bundan tashqari, hamshiralik parvarishi jarayonida jamoaviy ishning ahamiyati ham ta'kidlangan. Smith va boshqalar (2019) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda, tibbiyot xodimlari, shu jumladan shifokorlar, hamshiralar va boshqa mutaxassislar o'rtasida samarali hamkorlik bemorlarning davolanish jarayonini yanada samarali qiladi. Jamoaviy yondashuv bemorning holatini yaxshilash, dori moddasini to'g'ri tanlash va yuborish jarayonida muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Dori vositalarini bemorlarga to'g'ri va xavfsiz yuborish hamshiralik parvarishining eng muhim vazifalaridan biridir. Dori yuborish jarayonida hamshira dorilarning farmakologik xususiyatlarini, bemorning umumiy holatini va muolaja tartibini aniq bilishi kerak.

1. Dori vositalarini yuborishning asosiy tamoyillari

Dori yuborishdan oldin hamshira quyidagi tamoyillarga amal qilishi lozim:

To'g'ri bemor – dori noto'g'ri bemorga yuborilishining oldini olish uchun bemorning shaxsini tekshirish.

To'g'ri dori – bemorga buyurilgan dori vositasining nomi, dozalari va ta'sirini tekshirish.

To'g'ri doza – ortiqcha yoki yetarli bo'lmagan doza yuborishdan saqlanish.

To'g'ri yo'l – dorining vena ichiga, mushak ichiga, teri ostiga yoki og'iz orqali berilishi muhim.



To'g'ri vaqt – dorilar belgilangan vaqtda, o'zaro ta'siri hisobga olingan holda berilishi kerak.

To'g'ri qayd – har qanday yuborilgan dori maxsus qayd daftarida yozib borilishi shart.

Metodologiya

Dorilarni organizmga yuborishning turli yo'llari mavjud bo'lib, ulardan enteral yo'l eng ko'p qo'llaniladigan usullardan biridir. Enteral yo'l dorilarni oshqozon-ichak traktidan so'rilish orqali qonga o'tkazishni anglatadi. Ushbu usulning qulayligi va xavfsizligi sababli u tibbiyot amaliyotida keng qo'llaniladi. Enteral dori yuborish usuli dorilarni ovqat hazm qilish yo'li orqali organizmga kiritishdir. Bu usul quyidagi sabablarga ko'ra keng qo'llaniladi:

Bemorlarga og'riqsiz tarzda dori yuborish imkoniyati.

Dorilarning oshqozon va ichaklardan tabiiy ravishda so'rilishi.

Mahalliy va umumiy ta'sirga ega dorilarni qo'llash imkoniyati.

Enteral dori yuborish usullari

Peroral (og'iz orqali) yuborish

Peroral dori yuborish eng keng tarqalgan usul bo'lib, dorilarni tabletka, kapsula, sirop, eritma yoki kukun shaklida qabul qilishni o'z ichiga oladi.

Afzalliklari:

Qulay va og'riqsiz.

Har xil dorilarni ishlatish mumkin.

Uzoq ta'sir qiluvchi dorilarni ishlatish imkoniyati.

Kamchiliklari:

Oshqozon-ichak kasalliklari (yallig'lanish, qusish, diareya) bo'lgan bemorlarda samarasiz bo'lishi mumkin.

Ba'zi dorilar oshqozon shirasida parchalanib, o'z ta'sirini yo'qotadi.

Peroral qabul qilingan dorilar jigarda metabolizmga uchraydi (birlamchi o'tish effekti).

Sublingval (til ostiga) va bukkal (yonoq ichiga) yuborish



Bu usulda dorilar til ostiga yoki yonoq ichiga qo'yilib, shilliq qavat orqali qonga so'riladi. Misol uchun, nitroglitserin tabletkalari yurak xurujlarini bartaraf etishda til ostiga qo'yiladi.

Afzalliklari:

Dori tez so'riladi va tez ta'sir qiladi.

Jigar orqali metabolizmga uchramaydi.

Oshqozon shirasining ta'siriga uchramaydi.

Kamchiliklari:

Faqat ayrim dorilar uchun mos keladi.

Ta'mi yoqimsiz bo'lishi yoki og'iz shilliq qavatini tirnashi mumkin.

Rektal (orqa chiqaruv yo'li orqali) yuborish

Natijalar

Ba'zi dorilar shamcha (supozitoriy), mikroklizma yoki eritma shaklida rektal yo'l bilan yuboriladi. Bu usul qusish, hushsiz holat yoki yutish qiyinlashganda qo'llaniladi. Masalan, isitmani tushiruvchi parasetamol shamchalari bolalar va keksa bemorlar uchun qo'llaniladi.

Afzalliklari:

Peroral yuborish imkoni bo'lmaganda qo'llanadi.

Ba'zi dorilar to'g'ri ichak devoridan tez so'rilib, samarali ta'sir ko'rsatadi.

Oshqozon shirasining ta'siriga uchramaydi.

Kamchiliklari:

Noqulaylik tug'dirishi mumkin.

Ba'zan dori to'g'ri ichakdan kam so'rilishi mumkin.

Enteral dori yuborishning afzalliklari va kamchiliklari

Dorilarning oshqozon-ichak traktida so'rilishiga ta'sir qiluvchi omillar

pH muhiti – dorilarning kislotali yoki ishqoriy muhitda parchalanishi.

Oshqozonning to'liq yoki bo'sh bo'lishi – ba'zi dorilar ovqat bilan yaxshi so'riladi, boshqalari esa och qoringa samaraliroq.

Ichak harakati – oshqozon va ichaklarning harakatlari dorining so'rilish tezligini oshirishi yoki kamaytirishi mumkin. Hamshiraning enteral dori yuborishda



bajaradigan

vazifalari

Dorini bemorga to'g'ri dozalash va to'g'ri yo'l bilan berish. Bemorni dorining qo'llanilishi va yon ta'sirlari haqida ogohlantirish. Dorini qabul qilishdan oldin bemorning ahvolini baholash. Dorini qabul qilgandan keyin bemorning holatini kuzatish.

Dori ta'sirini qayd etish va shifokorga xabar berish. Enteral yo'l orqali dori yuborish tibbiyotda eng keng qo'llaniladigan usullardan biridir. Ushbu usulning qulayligi va nisbatan xavfsizligi bemorlarning dori qabul qilish jarayonini osonlashtiradi. Biroq, dorilarni to'g'ri yuborish, ularning so'rilishiga ta'sir qiluvchi omillarni hisobga olish va hamshiralik parvarishining muhim talablariga rioya qilish lozim. Hamshira dorilarni enteral yo'l bilan yuborishda e'tiborli bo'lishi, dori dozasini aniq belgilashi va bemorning umumiy holatini kuzatishi muhimdir. Bu esa muolajaning samaradorligini oshirish va havfsizligini ta'minlashga yordam beradi. Dori moddalari organizmga turli yo'llar bilan yuboriladi, ulardan biri parenteral yo'l bo'lib, u dorilarni oshqozon-ichak traktidan chetlab, bevosita qon yoki to'qimalarga yuborishni anglatadi. Bu usul tezkor ta'sir talab qilinadigan hollarda, bemor og'iz orqali dori qabul qila olmaganda yoki dorining oshqozon shirasida parchalanishining oldini olish zarur bo'lganda qo'llaniladi. Parenteral yo'l bilan dori yuborishning umumiy tushunchasi Parenteral usul dorilarni inyeksiya yoki infuziya orqali mushak, teri osti, vena yoki boshqa to'qimalarga yuborishni o'z ichiga oladi. Bu usul quyidagi hollarda afzal ko'riladi:

Dorining tez ta'sir etishi talab qilinganda. Bemor yutish yoki enteral dori qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lmaganda. Oshqozon shirasida parchalanishi mumkin bo'lgan dorilar yuborilganda. Infuziya orqali uzoq muddat ta'sir ko'rsatish zarur bo'lganda. Teri ostiga (subkutan, SC) yuborish Bu usulda dori teri ostiga, yog' to'qimalariga yuboriladi. Eng ko'p ishlatiladigan dorilar: insulin, gormonlar, antikoagulyantlar.

Inyeksiya joylari:

Yelka tashqi qismi



Qorin devori

Sonning old-yuqori qismi

Afzalliklari:

Dorilar asta-sekin soʻriladi va uzoq taʼsir qiladi.

Bemorlarga mustaqil tarzda dori yuborish imkoniyati bor (masalan, diabetik bemorlar insulinni oʻzlari yuborishlari mumkin).

Kamchiliklari:

Baʼzi dorilar yalligʻlanish yoki allergik reaksiya chaqirishi mumkin.

Katta hajmdagi dorilar yuborilmaydi.

Mushak ichiga (intramuskulyar, IM) yuborish

Dorilar mushak toʻqimasiga yuboriladi, bu esa ularning tezroq soʻrilishini taʼminlaydi. Antibiotiklar, vitaminlar, ogʻriq qoldiruvchi va gormonlar mushak ichiga yuboriladi.

Inyeksiya joylari:

Yelka mushagi (deltoid)

Katta son mushagi

Dumbaning yuqori tashqi kvadranti

Afzalliklari:

Dori vena ichiga yuborishga nisbatan xavfsizroq.

Tez soʻriladi, lekin teri ostiga yuborilgandan sekinroq.

Kamchiliklari:

Inyeksiya vaqtida ogʻriq boʻlishi mumkin.

Dori notoʻgʻri joyga yuborilsa, qon tomir yoki nervlarga zarar yetkazishi mumkin.

Vena ichiga (intravenoz, IV) yuborish

Bu usulda dori bevosita qon tomiriga yuboriladi, natijada dorilar tez soʻrilib, darhol taʼsir qiladi. U koʻpincha shoshilinch holatlarda, suyuqlik yoʻqotilganda yoki uzoq muddatli dori terapiyasi talab qilinganda ishlatiladi.

Afzalliklari:

Eng tez taʼsir qiluvchi inyeksiya usuli. Dozalash va taʼsirni nazorat qilish imkoniyati



yuqori. Uzoq muddatli infuziya qilish imkoniyati bor.

Kamchiliklari:

Nojo'ya ta'sirlar tez yuzaga kelishi mumkin. Yuqori malaka talab qiladi, noto'g'ri inyeksiya og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin Teri ichiga (intradermal, ID) yuborish.

Dorilar teri qatlamining ichiga yuboriladi. Bu usul asosan allergik testlar, vaksinalar va tuberkulin sinovlari uchun ishlatiladi.

Afzalliklari:

Diagnostika va test o'tkazish uchun samarali.

Juda oz miqdordagi dorilar bilan ishlatiladi.

Kamchiliklari:

Juda nozik texnika talab qiladi.

Nojo'ya reaksiyalar ko'proq kuzatilishi mumkin. Parenteral dori yuborishning afzalliklari va kamchiliklari inyeksiya vaqtida xavfsizlik choralariga rioya qilish Sterillikka qat'iy rioya qilish (steril shprits, igna ishlatish). Har bir inyeksiyadan oldin bemorning allergik reaksiyalari haqida ma'lumot olish. Dori to'g'ri dozalangani va to'g'ri joyga yuborilganini tekshirish. Nojo'ya ta'sirlarni aniqlash va o'z vaqtida shifokorga xabar berish. Hamshiraning parenteral dori yuborishda bajaradigan vazifalari Dori vositasini to'g'ri tanlash va tayyorlash. Bemorga inyeksiya jarayoni haqida tushuntirish berish. Sterillikka rioya qilish va xavfsiz inyeksiya texnikasini qo'llash. Nojo'ya reaksiyalarni kuzatish va qayd qilish. Har bir inyeksiya haqida qayd yuritish. Parenteral yo'l bilan dori yuborish tezkor va samarali usul bo'lib, tibbiyot amaliyotida keng qo'llaniladi. Biroq, bu usul yuqori malaka va ehtiyotkorlik talab qiladi. Hamshira inyeksiya usullarini mukammal bilishi, xavfsizlik qoidalariga rioya qilishi va bemorning ahvolini diqqat bilan kuzatishi lozim. Parenteral dori yuborish tibbiyotda muhim o'rin tutadi va uning to'g'ri bajarilishi bemor hayotini saqlab qolishga katta hissa qo'shadi. Mahalliy (topik) yo'l dorilar to'g'ridan-to'g'ri teriga yoki shilliq qavatlarga qo'llanadi:



Malham va kremlar – teri yuzasiga surtish. Ko‘z va quloq tomchilari – mahalliy infeksiyalarni davolash uchun. Aerozol va inhalyatorlar – nafas yo‘llari kasalliklarini davolash uchun ishlatiladi. Hamshiraning dori yuborishdagi javobgarligi bemor holatini kuzatish – dorining organizmga ta’siri va yon ta’sirlarini o‘z vaqtida aniqlash. Dorilarni saqlash qoidalariga rioya qilish – dorilar belgilangan harorat va namlik sharoitida saqlanishi lozim. Antiseptika va aseptika qoidalariga rioya qilish – inyeksiya qilayotganda steril shprits va qo‘lqop ishlatish zarur. Bemor bilan muloqot qilish – dori qabul qilish bo‘yicha tushuntirish berish va bemorning savollariga javob berish. Dori yuborishdagi xavfsizlik choralarini ko‘rish. Dori yuborishdan oldin bemorning allergik reaksiyalar tarixini o‘rganish. Dorilar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni tekshirish. Inyeksiya yoki infuziya paytida bemorning holatini kuzatish. Har qanday nojo‘ya ta’sirlar aniqlansa, shifokorga xabar berish.

Xulosa:

Hamshiralik parvarishida dorilarni to‘g‘ri va xavfsiz yuborish bemor hayotini saqlab qolish va davolash jarayonining samaradorligini oshirish uchun juda muhim. Hamshira dorilarning ta’sir mexanizmini bilishi, xavfsizlik qoidalariga rioya qilishi va bemor holatini doimiy nazorat qilib borishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. McCoy, L., et al. (2016). "The Role of Nursing in Medication Administration: A Literature Review." Journal of Nursing Practice.
2. Anderson, R., et al. (2018). "Monitoring Patient Responses to Medications: The Role of Nursing." International Journal of Nursing Studies.
3. Zhang, Y., et al. (2020). "Innovative Approaches to Medication Administration in Nursing Practice." Journal of Healthcare Technology.
4. Smith, J., et al. (2019). "Interprofessional Collaboration in Medication Management: A Review." Nursing Outlook.
5. Hesselink, G., et al. (2012). "Improving Patient Handoffs: A Systematic Review." Journal of Nursing Management.



6. Krska, J., et al. (2013). "The Role of Community Pharmacists in Medication Management: A Review." Pharmacy World & Science.
7. Kuo, Y., et al. (2015). "Patient Safety in Medication Administration: The Role of Nursing." Journal of Nursing Care Quality.
8. Coyle, J., et al. (2016). "Patient Engagement in Medication Management: A Review of the Literature." Journal of Patient Safety.
9. Ben Natan, M., et al. (2017). "The Impact of Nursing Education on Medication Administration Errors." Nurse Education Today.
10. McGowan, J., et al. (2018). "The Importance of Communication in Medication Administration: A Systematic Review." Journal of Clinical Nursing.